

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ПСИХОЛОГІЯ
Випуск 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2026

*Науковий вісник включений до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Корольчук В. М., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Ужгородський державний університет, Україна

Члени редколегії:

Болтівець С. І., доктор психологічних наук, професор, професор, Університет глобальних стратегій “Альтера”, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Барко В. В., доктор психологічних наук, старший дослідник, доцент кафедри психології та педагогіки, Національна академія Національної гвардії України, Україна

Корольчук М. С., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Державний торговельно-економічний університет, Україна

Мартинюк І. А., кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Мацегора Я. В., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України, Національна академія Національної гвардії України, Україна

Аванесян Г. М., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології, Єреванський державний університет, Республіка Вірменія

Чавес-Вальдес С.-М., доктор психології (Ph.D.), професор-дослідник, кафедральний викладач і дослідник у галузі бакалаврату та аспірантури, Автономний університет Сьюдад-Хуарес (UACJ), Вільна школа психології А. С., Чіуауа, Мексика

Сефа Булут, Ph.D., професор, професор, Університет Ібн Хальдуна, Стамбул, Турція

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», № 8 від 28 травня 2026 р.

Науковий журнал «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія»
zareestrovano у сфері друкованих медіа (Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 2178 від 27.06.2024 року)

Ідентифікатор медіа: R30-04732

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 1017 від 27 вересня 2021 року (додаток 3)
журнал внесений до переліку фахових видань у категорії «Б» (спеціальність: С4 – Психологія).

Мови розповсюдження: українська, англійська, німецька, польська, іспанська, французька.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет» (вул. Підгірна, буд. 46, м. Ужгород, Закарпатська обл.,
88000, official@uzhnu.edu.ua, тел. +38 (0312) 61-33-21).

Офіційний сайт видання: www.psy-visnyk.uzhnu.edu.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату
за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Автори статей несуть усю повноту відповідальності
за зміст статей, достовірність даних, фактів, цитат, рівень незалежності отриманих результатів.

ISSN 2786-5010 (Print)
ISSN 2786-5029 (Online)

© Ужгородський національний університет, 2026

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Панченко О. А., Корченко О. Г., Кабанцева А. В., Іванченко Є. В., Прокопович-Ткаченко Д. І.
ПСИХОЛОГІЯ МЕТАКОГНІТИВНОГО ВПЛИВУ: НОВІТНИЙ ВИМІР ВІЙНИ ЗА СВІДОМІСТЬ.....7

Пилипенко К. В. ОДЯГ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....15

ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ

Заушнікова М. Ю., Берташ М. І., Павлусик І. М. ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ
ТА МОТИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ НІКОТИНОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....19

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Маркевич А. М., Потоцька І. С., Романенко Ю. М. ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ
ЯК ПРОЯВ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПРИ ОРГАНІЧНИХ УРАЖЕННЯХ ЦНС.....24

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Арсентьєва Г. О. ФЕНОМЕН ПІКОВИХ ПЕРЕЖИВАНЬ А. МАСЛОУ.....29

Вітюк Н. Р., Стецій В. В. ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....34

Єгорова О. С. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СПРИЙНЯТТЯ БЛОГЕРА ЙОГО АУДИТОРІЄЮ:
РЕЗУЛЬТАТИ ПІЛОТАЖНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....39

Зеленін В. В. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ПРОФЕСІЙНОГО
ТА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....47

Кікбасєв Д. С. ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ПРОФІЛАКТИКИ
ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....53

Крижановська З. Ю., Бабак К. В. ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ МОЛОДДЮ
З ДОСВІДОМ ТРАВМИ.....58

Руденок А. І., Мельник О. С. ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ
У САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК В УМОВАХ СІМЕЙНИХ КРИЗ.....63

Стоцький Я. В. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ СТЕРЕОТИПИ МОЛОДІ
В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ.....68

Шігімага Д. В. ФЕНОМЕН АГРЕСИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....73

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Бартошевич О. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ78

Бойчук С. С. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....83

Волошин В. М. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ.....88

Льовкіна О. Г., Сірик В. В. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ СКЛАДНИХ
ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТІВ.....93

Чайковська О. М., Касапчук П. М. ДЕЛІНКВЕНТНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ:
ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ.....98

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Бондаренко Н. П., Ковальчук О. С., Плошинська А. А. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНСТРУКТИВНИХ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ В КОНФЛІКТІ.....102

Борщ К. К. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....108

Каткова Є. С., Оверчук В. А. ЯКІСТЬ СНУ ТА СУБ'ЄКТИВНА ОЦІНКА ПАМ'ЯТІ
У СТРУКТУРІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....113

Маєр Ю. В., Солонець О. С. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНИХ
ЧИННИКІВ ТРИВОЖНОСТІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ.....118

Михайлишин У. Б., Шмідзен І. Ю., Ангела В. М. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ У РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	123
Павлов В. Г. ПСИХОЛОГІЧНІ ПРЕДИКТОРИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	129
Савицький Н. І. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ САНОГЕННОГО МИСЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ.....	137
Шевченко Н. Ф., Вельможко Т. О. ОСОБИСТІСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЮНАЦТВА У ВИМУШЕНІЙ ЕМІГРАЦІЇ: СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ.....	143
СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ	
Супрун Г. В., Таран О. П., Куценко Т. О. СМИСЛОВЕ ПОЛЕ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ФАХІВЦІВ-ПРАКТИКІВ ДО СУПРОВОДУ УЧНІВ З АУТИЗМОМ.....	149
ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ	
Ярхо О. С. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА ДО РОБОТИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: СТРУКТУРА ТА КОМПОНЕНТИ.....	155
ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ	
Сарбей Ю. В. ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ.....	161
Сидоренко А. В., Вінтоняк В. Ф. ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВИЦЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	166

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

УДК 159.9:316.6:355.0

DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.2.1>

Панченко О. А.

*доктор медичних наук, доктор наук з державного управління, професор,
почесний академік Національної академії педагогічних наук,
заслужений лікар України, генеральний директор
ДНП «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр
Міністерства охорони здоров'я України»,
президент
Громадської організації «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга»
ORCID: 0000-0001-9673-6685*

Корченко О. Г.

*доктор технічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України України,
заслужений діяч науки і техніки України,
лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки,
перший проректор
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
ORCID: 0000-0003-3376-0631*

Кабанцева А. В.

*кандидат психологічних наук, учений секретар,
завідувач відділення клінічної психології
ДНП «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр
Міністерства охорони здоров'я України»
ORCID: 0000-0001-7678-6052*

Іванченко Є. В.

*доктор технічних наук, професор, директор
Навчально-наукового інституту кібербезпеки та захисту інформації
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
ORCID: 0000-0003-3017-5752*

Прокопович-Ткаченко Д. І.

*кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університету митної справи та фінансів,
старший науковий співробітник
Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки та права
Національної академії правових наук України»,
докторант кафедри систем і технологій кібербезпеки
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
ORCID: 0000-0002-6590-3898*

ПСИХОЛОГІЯ МЕТАКОГНІТИВНОГО ВПЛИВУ: НОВІТНІЙ ВИМІР ВІЙНИ ЗА СВІДОМІСТЬ

PSYCHOLOGY OF METACOGNITIVE INFLUENCE: A NEW DIMENSION OF WARFARE FOR CONSCIOUSNESS

У статті здійснено теоретичний аналіз феномену метакогнітивного впливу як засобу гібридного воєнного протистояння в умовах сучасних турбулентних процесів. Наголошено, що трансформація воєнних стратегій у XXI столітті зумовила зміщення акценту з фізичного простору бойових дій до сфери свідомості, світогляду та ціннісних орієнтацій особистості. Гібридна війна розглядається як багатовимірна система впливів, у якій когнітивний компонент набуває стратегічного значення. Визначено, що метакогнітивна війна спрямована не лише на поширення інформації чи дезінформації, а передусім, на модифікацію процесів мислення, механізмів рефлексії та прийняття рішень. Проаналізовано співвідношення понять «когніція» та «метакогніція», окреслено їх значення для розуміння психологічних механізмів впливу у метакогнітивній війні. Показано, що використання когнітивних спотворень, мані-

пулятивних стратегій, та цифрових технологій створює умови для формування когнітивної переваги у протистоянні. Мозок у цьому контексті постає водночас мішенню і засобом боротьби. Зроблено висновок, що наслідки метакогнітивного впливу проявляються подвійно: психологічно – через тривогу, поляризацію, виснаження та зниження здатності до самоконтролю; технічно – через людські помилки, що впливають на роботу систем, мереж і процедур. Виокремлено ключові загрози для когнітивної безпеки особистості та суспільства, зокрема дестабілізацію процесів прийняття рішень, руйнування довіри та підлив ментальної стійкості. Наголошено на необхідності розвитку стратегій превенції, підвищення метакогнітивної компетентності та формування стійкості до маніпулятивних впливів. Критично важливими стають раннє передбачення технологічних ризиків, міждисциплінарне вивчення когнітивної/метакогнітивної війни та своєчасне формування превентивних підходів, а не лише реактивне «гасіння» окремих інформаційних атак. Усвідомлення психологічних вимірів метакогнітивної війни дає змогу вийти за межі реактивної позиції та перейти до здобуття технологічної й психологічної ініціативи в протидії загрозам. Це передбачає розвиток метакогнітивної компетентності, критичного мислення, медіаграмотності та цифрової гігієни як базових умов підвищення когнітивної стійкості, що в підсумку виступає передумовою когнітивної безпеки особистості та суспільства в умовах глобальної турбулентності й цифрової взаємозалежності.

Ключові слова: турбулентність, гібридна війна, метапізнання, метакогнітивний вплив, когнітивна безпека, рефлексія, маніпуляція, стійкість.

The article presents a theoretical analysis of the phenomenon of metacognitive influence as a tool of hybrid warfare in the context of contemporary turbulent processes. It is emphasized that the transformation of military strategies in the twenty-first century has shifted the focus from the physical battlefield to the sphere of human consciousness, worldview, and value orientations. Hybrid warfare is interpreted as a multidimensional system of influence in which the cognitive component acquires strategic significance. It is argued that metacognitive warfare is aimed not only at the dissemination of information or disinformation, but primarily at the modification of thinking processes, mechanisms of reflection, and decision-making. The relationship between the concepts of cognition and metacognition is analysed, and their relevance for understanding the psychological mechanisms of influence in metacognitive warfare is outlined. The study demonstrates that the use of cognitive distortions, manipulative strategies, and digital technologies creates conditions for achieving cognitive superiority in confrontation. In this context, the human brain becomes both the target and the instrument of struggle. It is concluded that the consequences of metacognitive influence are twofold: psychological – manifested through anxiety, polarisation, exhaustion, and a decline in self-regulation – and technical – manifested through human errors that affect the functioning of systems, networks, and procedures. The key threats to the cognitive security of individuals and society are identified, including the destabilisation of decision-making processes, the erosion of trust, and the weakening of mental resilience. The article emphasises the need to develop preventive strategies, enhance metacognitive competence, and strengthen resilience to manipulative influences. Early identification of technological risks, interdisciplinary research on cognitive and metacognitive warfare, and the timely development of preventive approaches – rather than merely reactive responses to individual information attacks – are becoming critically important. Understanding the psychological dimensions of metacognitive warfare makes it possible to move beyond a purely reactive stance and to gain technological and psychological initiative in countering emerging threats. This requires the development of metacognitive competence, critical thinking, media literacy, and digital hygiene as fundamental conditions for strengthening cognitive resilience. Ultimately, this resilience serves as a prerequisite for the cognitive security of both individuals and society in conditions of global turbulence and digital interdependence.

Key words: turbulence, hybrid warfare, metacognition, metacognitive influence, cognitive security, reflection, manipulation, resilience.

Постановка проблеми. Сучасна безпекова реальність дедалі частіше описується не лише мовою фронтів і територій, а мовою впливів на сприйняття, судження й поведінку. Саме тому у фокусі наукових досліджень опиняється когнітивна сфера – простір, де інформаційні, психологічні та цифрові фактори працюють на формування стратегічної переваги без прямого зіткнення. У цьому контексті Україна є показовим середовищем високої інтенсивності впливів: поряд із воєнними діями триває боротьба за стійкість мислення, довіру до інституцій та здатність суспільства зберігати керованість у кризі. Таке зміщення фокуса уваги до свідомості та ціннісних орієнтацій підводить до поняття «метакогнітивна війна», де вплив відбувається не лише на рівні змісту інформації, а й на рівні механізмів рефлексії, самоконтролю мислення та прийняття рішень. Актуальність проблеми для психології полягає в тому, що когнітивні операції впливу працюють через цілком «земні» психологічні механізми: когнітивні спотворення, емоційне зараження, групову поляризацію, ефекти повторюваності й авторитету; а на рівні метакогніції – через підлив здатності аналізувати інфор-

мацію, відстежувати власні помилки, продуктивно сумніватися, перевіряти джерела інформації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях когнітивна війна розглядається як структурний елемент гібридного протистояння, де фізичні виміри конфлікту тісно пов'язані з інформаційним і кіберсередовищами. Наталія Семенюк підкреслює багатовимірність гібридної війни та логіку досягнення когнітивної переваги через координацію дій у мультидоменному середовищі [2]. С. Савченко наголошує, що, що соціалізація особистості в умовах гібридної війни потребує розвитку критичного мислення та стійкості до маніпулятивних впливів [1]. Yevhen Danyk і Charles Briggs аналізують когнітивні операції як складову сучасної гібридної війни, наголошуючи на необхідності інтеграції кібер-, інформаційних та психологічних заходів у планування [6]. Seumas Miller пропонує етичний аналіз когнітивної війни як форми маніпулятивного впливу, де ціллю є зміна способу мислення та поведінки, а не тільки поширення хибних фактів [8]. Окремий напрям становлять концептуалізації «когнітивної безпеки».

Didier Danet описує когнітивну безпеку як здатність суспільства протидіяти когнітивним операціям у гібридній війні та підкреслює потребу міждисциплінарної взаємодії [5]. Водночас Christoph Deppe і Gary Schaal, аналізуючи концепт НАТО, фіксують брак єдиного визначення через міждисциплінарність феномену та потребу узгодження підходів між військовими й цивільними дослідженнями [7]. Cho, Hassan, Evans та ін. пропонують рамку медіаграмотності в соціальних мережах, що охоплює когнітивні, соціальні та етичні компоненти протидії маніпуляціям [4]. Наразті, Andrii Paziuk, Kateryna Telychko, Maryna Aristova, Roman Boichenko демонструють на прикладі російсько-українського конфлікту, як маніпулятивні нарративи синхронізуються з ключовими подіями й масштабуються цифровими інструментами [9].

Мета статті. Дослідити психологічні аспекти метакогнітивного впливу в структурі гібридного протистояння в умовах сучасних турбулентних процесів.

Виклад основного матеріалу. Для уточнення поняттєвого апарату дослідження був проведений порівняльний аналіз понять: когніція як сукупність процесів обробки інформації (сприйняття, увага, пам'ять, мислення) і метакогніція як «керівний контур» – рефлексія мислення, контроль пізнання, саморегуляція рішень. Такий аналіз потрібен для того, щоб метакогнітивну війну трактувати не як «ще один різновид інформаційної війни», а як вплив на механізми, які визначають, як саме людина оцінює достовірність, коригує помилки, утримує увагу і приймає рішення (рис. 1).

Така логіка є співзвучною до підходів, де когнітивний вимір описується як поле, в якому можливе таргетування різних фаз прийняття рішень і перетворення їх на об'єкт атаки. У ній базові когнітивні процеси розглядаються як функціональний рівень (що

забезпечує сприйняття й обробку інформації), а метакогнітивні – як регулятивний рівень (що визначає контроль, корекцію й стратегії мислення). Метакогнітивна війна, відповідно, визначається як цілеспрямований вплив на регулятивний рівень – здатність людини управляти власним мисленням і рішеннями, зокрема в умовах невизначеності та інформаційного перевантаження. Концептуально це узгоджується з дослідженнями, які описують когнітивну війну як системну діяльність, що включає синхронізовані військові й невійськові інструменти для підтримки когнітивної переваги [7], і з роботами, що акцентуються на інтеграції когнітивних операцій у гібридний формат [6].

Системно-структурний аналіз гібридної війни дозволяє розглядати її як багатовимірний комплекс взаємопов'язаних впливів (інформаційних, психологічних, кібернетичних, економічних, правових тощо). У цій логіці метакогнітивний компонент не «додається для краси», а розміщується як площина, що відображає вплив на свідомість і регуляцію мислення. У такому ракурсі метакогнітивний вплив – це не випадковий інформаційний шум, а системний тиск на регулятивні механізми мислення: здатність оцінювати достовірність, помічати власні помилки, контролювати увагу, коригувати судження та приймати рішення в умовах невизначеності. Таким чином, предметом впливу стає не лише зміст повідомлень, а й «налаштування» мислення, за допомогою яких людина відрізняє факт від інтерпретації, аргумент – від емоційного імпульсу, а реальність – від нав'язаної картини світу. Основою такого «налаштування» є когнітивні спотворення – систематичні помилки мислення, що призводять до неадекватного сприйняття реальності [3].

Результати систематизації когнітивних спотворень як інструментів метакогнітивної війни, відо-

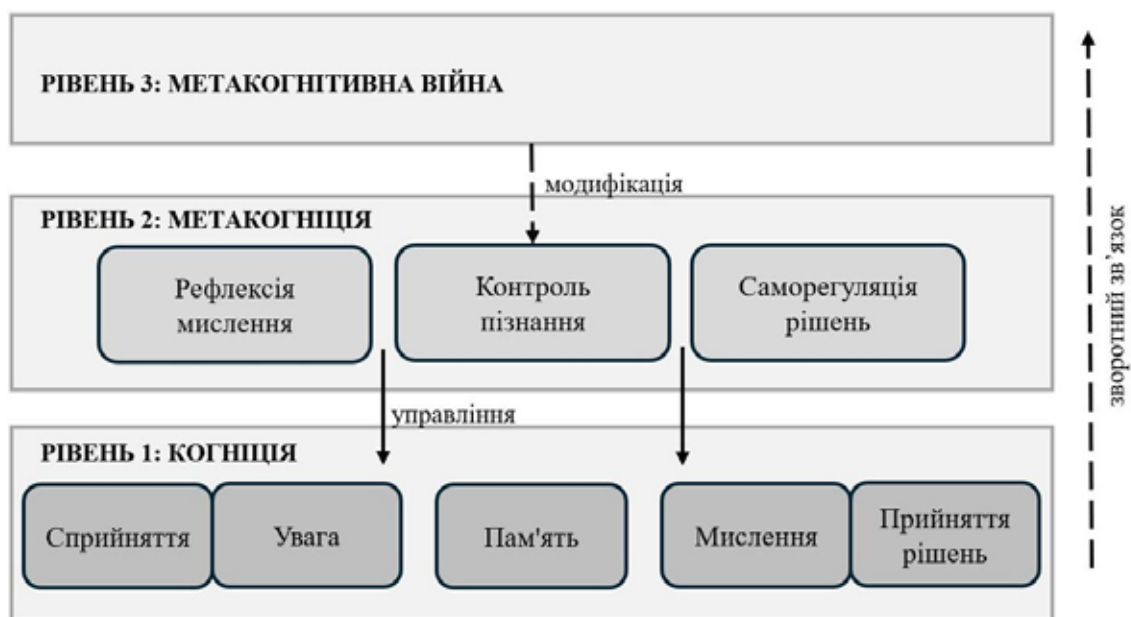

Рис. 1. Метакогнітивна війна, метакогніція, когніція: концептуальна модель взаємозв'язку

бражено на рис 2. У цій логіці мозок розглядається одночасно і як мішень, і як ресурс, оскільки зовнішній вплив прагне використати природні обмеження людської психіки для запуску типових помилок мислення. Рисунок 2 демонструє, що такі спотворення формують «коридор» сприйняття та оцінювання подій, у межах якого людина швидше схильна реагувати шаблонно, спрощено і поляризовано. У продовження розгляду системи когнітивних спотворень особливе значення має конкретизація психологічних

механізмів, через які метакогнітивний вплив стає ефективним. Оскільки метакогнітивна війна спрямована не лише на зміст повідомлень, а на регулятивні процедури мислення, необхідним кроком стало виокремлення типових «точок входу» метакогнітивного впливу. Таблиця 1 відображає метакогнітивний вплив як прикладний інструментарій метакогнітивної війни, узгоджений із логікою, відображеною на рис. 2.

Таблиця 1 відображає один із ключових результатів дослідження – перехід від загального опису мета-

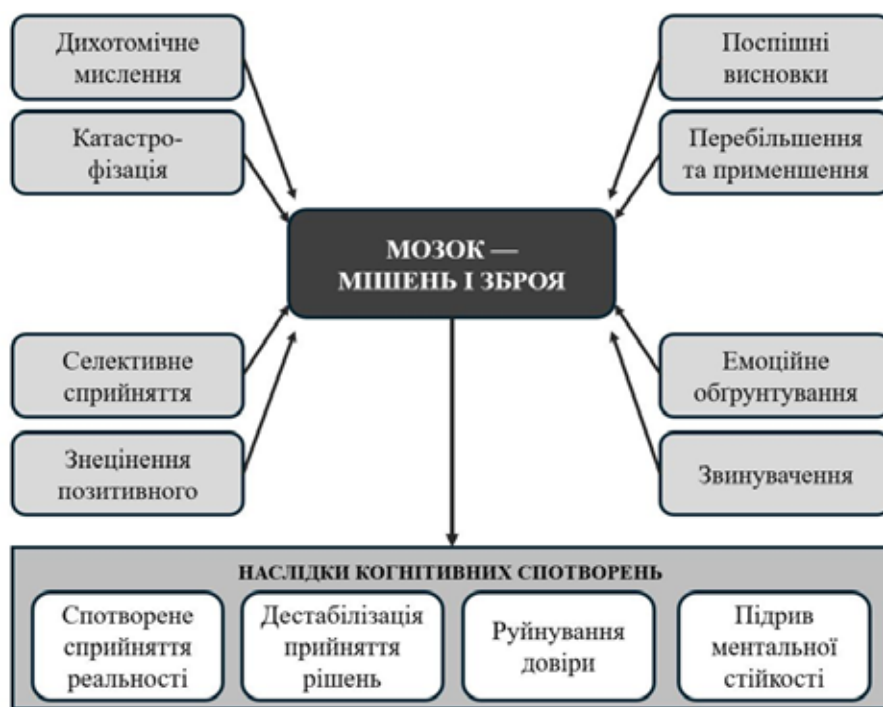

Рис. 2. Когнітивні спотворення як інструменти метакогнітивної війни

Таблиця 1

Розширений аналіз когнітивних спотворень в інструментарії метакогнітивної війни

№	Когнітивне спотворення	Механізм дії у метакогнітивній війні	Наслідки для когнітивної безпеки
1	Дихотомічне мислення	Зведення складної реальності до схеми «свій/чужий», «перемога/поразка»; полегшення маніпулятивної мобілізації	Різне зниження здатності до нюансового аналізу; поляризація суспільства
2	Катастрофізація	Зміщення фокуса на сценарії найгіршого розвитку подій; перетворення тривоги на базовий емоційний фон	Блокування раціонального зважування ризиків та альтернатив
3	Селективне сприйняття	Підтримка упередженості підтвердження: з інформаційного потоку «випадає» те, що не відповідає попередній установці	Підсилення лише «зручних» фрагментів інформації; викривлення картини подій
4	Знецінення позитивного	Руйнування здатності помічати реальні ознаки стабільності або успіху	Створення відчуття безвиході навіть за наявності підстав для оптимізму
5	Поспішні висновки	Зменшення потреби у перевірці джерел і контексту; прискорення ухвалення рішень без достатнього обґрунтування	Зростання кількості помилкових суджень; зниження критичності
6	Перебільшення / применшення	Зміна пропорцій значущості подій: другорядне стає «фатальним», важливе – «дрібницею»	Дезорієнтація в пріоритетах; хибний розподіл ресурсів уваги
7	Емоційне обґрунтування	Підміна доказовості переживанням: якщо «страшно» або «обурливо», це сприймається як достатня підстава для висновку	Послаблення аналітичного мислення; домінування афективних реакцій
8	Звинувачення	Спрощення причинно-наслідкових зв'язків до пошуку «винного»	Загострення конфліктності; підвищення готовності до радикальних рішень

когнітивного впливу до структурованого переліку конкретних психологічних механізмів, які можуть бути використані для порушення когнітивної безпеки. Вона виконує подвійну функцію. По-перше, – виступає формалізованим підсумком, який «перекладає» візуальну логіку рис. 2 у текстово-аналітичний формат, придатний для подальшої операціоналізації (зокрема для моніторингу ризиків, освітніх програм і профілактичних інтервенцій). По-друге, – підкреслює центральний висновок дослідження: у метакогнітивній війні вразливість формується не стільки нестачею інформації, скільки системним збоєм у механізмах її оцінювання та самоконтролю, а когнітивні спотворення є найбільш типовими «вузлами», через які цей збій може бути індукований і масштабований.

Переходячи до наступної частини результатів дослідження, звертаємо увагу, насамперед на побудову моделі когнітивної стійкості до метакогнітивного впливу (рис. 3).

Модель демонструє зв'язок між зовнішніми загрозами та внутрішнім захистом і пояснює, завдяки чому можливе зниження ефективності маніпулятивних технологій. На рівні вхідного контуру розміщено загрози як зовнішній вплив, що ініціює

когнітивний тиск. Відповіддю на цей тиск у моделі виступає рівень когнітивної стійкості, де ключовими компонентами визначено метакогнітивну компетентність, рефлексію та самоконтроль, а також усвідомлення загроз. Саме цей рівень є центральним, оскільки він відповідає за здатність людини не просто отримувати інформацію, а контролювати власні когнітивні реакції на неї: зупиняти автоматичні висновки, відкладати рішення, перевіряти джерела, помічати емоційні «гачки», які запускають спотворення. Далі модель конкретизує рівень захисних факторів як практичний інструментарій стійкості. Критичне мислення забезпечує здатність ставити питання до аргументів і перевіряти логіку тверджень, медіаграмотність допомагає орієнтуватися у типах джерел, форматах маніпуляцій та механіках поширення контенту, а цифрова гігієна описує поведінкові практики, що знижують ризики впливу, зокрема керування інформаційним середовищем, налаштування приватності, обмеження токсичного потоку та контроль «інформаційної дієти». Згідно з формою викладення матеріалу необхідно структурувати не лише механізми ураження (див. Табл. 1), а й логіку протидії метакогнітивному впливу у вигляді цілісної моделі когнітивної стій-

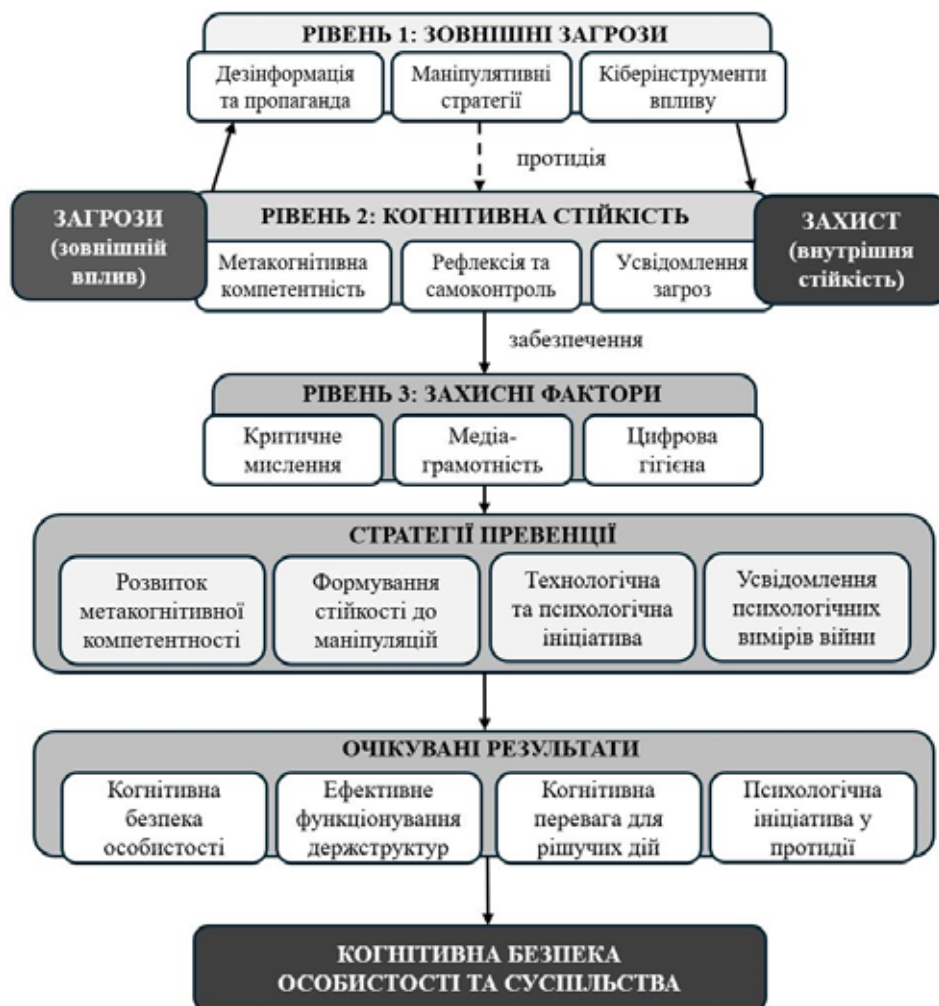

Рис. 3. Модель когнітивної стійкості до метакогнітивного впливу

кості. В умовах всеохопного кіберсередовища, де інформаційний тиск, дезінформація, маніпулятивні наративи та інструменти ІІІ здатні масштабувати вплив на масовому й індивідуальному рівнях, необхідно описати, яким чином формується «внутрішній захист» суб'єкта та які компоненти забезпечують перехід від реактивних відповідей до превенції. Саме для цього наведена Таблиця 2, яка конкретизує модель когнітивної стійкості до метакогнітивного впливу та узгоджується з логікою, відображеною на рис. 3. Таблиця відображає результат концептуального моделювання, у якому протидію метакогнітивній війні подано як багаторівневу систему: від зовнішніх загроз до внутрішніх компетентностей та очікуваних ефектів. Формат таблиці дозволяє перевести схему рис. 3 в аналітичну структуру, придатну для інтерпретації, порівняння та подальшої операціоналізації. У таблиці кожен рівень моделі розкривається через два ключові параметри: перелік основних компонентів (що саме формує цей рівень) та очікувані результати/функцію (яку роль він виконує у системі стійкості).

Таблиця 2 відображає результат концептуального моделювання, у якому протидію метакогнітивній війні подано як багаторівневу систему: від зовнішніх загроз до внутрішніх компетентностей та очікуваних ефектів. Формат таблиці дозволяє перевести схему рис. 3 в аналітичну структуру, придатну для інтерпретації, порівняння та подальшої операціоналізації. Таблиця 2 виконує принципово важливу роль: вона демонструє, що когнітивна стійкість розглядається як системна відповідь на загрозу, а не як набір фрагментарних заходів. Якщо Таблиця 1 описує «інструменти ураження» на рівні когнітивних спотворень, то Таблиця 2 закладає рамку «архітектури захисту», в якій зовнішній тиск є лише входом у систему, а подальші рівні (деталізовані в моделі рис. 3) мають забезпечувати перехід до внутрішньої стійкості, захисних факторів і превентивних стратегій. Таким чином, Таблиця 2 підсилює головний підсумок дослідження: ефективна протидія метакогнітивній війні починається з ідентифікації загроз як системного входного контуру та потребує подальшого розгортання механізмів стійкості, а не

Таблиця 2

Розширений аналіз моделі когнітивної стійкості до метакогнітивного впливу

№	Рівень моделі	Ключові компоненти	Очікувані результати / функція
1	Зовнішні загрози (вхідний контур)	Інформаційний тиск – Дезінформація та маніпулятивні наративи – Когнітивні операції з використанням ІІІ та великих даних – Кіберсередовище як підсилювач впливу	Ініціювання когнітивного тиску на індивідуальному та масовому рівнях
2	Когнітивна стійкість (ядро захисту)	– Метакогнітивна компетентність – Рефлексія та самоконтроль мислення – Усвідомлення загроз метакогнітивної війни	Здатність контролювати власні когнітивні реакції; зупиняти автоматичні висновки; перевіряти джерела
3	Захисні фактори (інструментарій)	– Критичне мислення – Медіаграмотність – Цифрова гігієна	Орієнтування у типах джерел, розпізнавання маніпуляцій, керування інформаційним середовищем
4	Стратегії превенції	– Розвиток метакогнітивної компетентності як довгострокового ресурсу – Формування стійкості через тренування розпізнавання когнітивних пасток – Підтримка технологічних та психологічних ініціатив протидії – Підвищення усвідомлення психологічних вимірів війни	Перехід від реактивного «гасіння пожеж» до проактивного управління інформаційною стійкістю
5	Очікувані ефекти: індивідуальний рівень	– Підвищення когнітивної безпеки особистості – Зменшення вразливості до інформаційного тиску – Зростання психологічної витривалості	Стійкість до маніпуляцій на рівні окремої людини
6	Очікувані ефекти: інституційний рівень	– Ефективне функціонування державних структур – Зниження ризиків панічних управлінських рішень – Краща якість комунікації	Стабільність та раціональність прийняття рішень на рівні організацій
7	Очікувані ефекти: суспільний рівень	– Когнітивна перевага для рішучих дій – Психологічна ініціатива у протидії – Суспільна згуртованість	Когнітивна безпека особистості та суспільства як стратегічна мета

лише ситуативного реагування на окремі інформаційні атаки. На основі цих факторів у моделі сформульовано стратегії превенції, які мають системний характер і виходять за межі одноразових реакцій на окремі інформаційні атаки. Йдеться про розвиток метакогнітивної компетентності як довгострокового ресурсу, формування стійкості до маніпуляцій через тренування розпізнавання когнітивних пасток, підтримку технологічних і психологічних ініціатив протидії, а також підвищення усвідомлення психологічних вимірів війни як умови готовності суспільства до тривалого протистояння. Завершальним результатом, відображеним у нижній частині рис.3, є визначення очікуваних ефектів реалізації запропонованої моделі. На індивідуальному рівні це означає підвищення когнітивної безпеки особистості, зменшення вразливості до інформаційного тиску та зростання психологічної витривалості. На інституційному рівні очікується більш ефективне функціонування державних структур завдяки зниженню ризиків панічних або хаотичних управлінських рішень та кращій якості комунікації. На рівні суспільної динаміки модель передбачає формування когнітивної переваги для рішучих дій, тобто здатності швидко й адекватно реагувати без втрати критичності, а також зміцнення психологічної ініціативи у протидії, коли суспільство переходить від реактивного «гасіння пожеж» до проактивного управління інформаційною стійкістю. Інтегральним підсумком є досягнення когнітивної безпеки особистості та суспільства як стратегічної мети.

Висновки. Наразі людство знаходиться у фазі турбулентності, де особливого значення набуває стан інформаційного суспільства, де фізичний, цифровий і ментальний виміри людського існування зливаються в єдину мережеву екосистему, а здатність розв'язувати складні проблеми дедалі більше залежить від того, як інформація подається, інтерпретується, перевіряється та застосовується в процесі ухвалення рішень. У цих умовах зростає значення врахування когнітивних можливостей і обмежень людини, її вразливостей до маніпуляцій та різноманітності суб'єктів, що беруть участь у регулятивних і безпекових практиках. Метакогнітивна війна в сучасних турбулентних умовах постає як специфічний вимір гібридного протистояння, спрямований не лише на поширення інформації чи

dezinformacii, а передусім на модифікацію процесів мислення, рефлексії та самоконтролю. Її відмінність полягає в тому, що мішенню стає «керівний контур» мислення – здатність людини відстежувати власні помилки, зупиняти автоматичні судження, критично оцінювати джерела та зберігати керування рішеннями у ситуаціях невизначеності й інформаційного перевантаження. З безпекової точки зору ключовими викликами метакогнітивної війни є забезпечення когнітивної безпеки особистості, підтримка ефективного функціонування державних структур та формування когнітивної переваги для рішучих дій. Ці завдання мають системний характер, оскільки порушення когнітивної стійкості на індивідуальному рівні масштабуються до рівня інституційної довіри, якості управлінських рішень і суспільної згуртованості. Кіберсвіт, будучи повсюдним середовищем сучасного життя, виступає одночасно інструментом розвитку і фактором ризику: майже жодне рішення чи дія не здійснюється без цифрових засобів, а отже когнітивні процеси людини дедалі тісніше «зшиті» з технічними системами. Це означає, що наслідки метакогнітивного впливу проявляються подвійно: психологічно – через тривогу, поляризацію, виснаження та зниження здатності до самоконтролю; технічно – через людські помилки, що впливають на роботу систем, мереж і процедур. Загрози метакогнітивної війни посилюватимуться разом із розвитком нових технологій, зокрема інструментів штучного інтелекту, аналітики великих даних і складних інформаційних платформ, здатних масштабувати вплив на масову та таргетовану аудиторію. Тому критично важливими стають раннє передбачення технологічних ризиків, міждисциплінарне вивчення когнітивної/метакогнітивної війни та своєчасне формування превентивних підходів, а не лише реактивне «гасіння» окремих інформаційних атак. Усвідомлення психологічних вимірів метакогнітивної війни дає змогу вийти за межі реактивної позиції та перейти до здобуття технологічної й психологічної ініціативи в протидії загрозам. Це передбачає розвиток метакогнітивної компетентності, критичного мислення, медіаграмотності та цифрової гігієни як базових умов підвищення когнітивної стійкості, що в підсумку виступає передумовою когнітивної безпеки особистості та суспільства в умовах глобальної турбулентності й цифрової взаємозалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Савченко С. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни на Донбасі. *Освітнологія*. 2017. Вип. 6. С. 86-91. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2017.6.8691>.
2. Семенюк Н. Когнітивна війна в сучасній архітектурі гібридної війни. *Military Science Journal*. 2024. Т. 2. № 3. С. 99–107. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.08>.
3. Скрипник Г. Що таке когнітивні спотворення і як вони впливають на самооцінку? Mentalzon. URL: <https://mentalzon.com/uk/post/%202568/що-таке-когнітивні-спотворення-і-як-вони-впливають-на-самооцінку> (дата звернення: 11.03.2026).
4. Cho H., Cannon J., Lopez R., Li W. Social media literacy: a conceptual framework. *New Media & Society*. 2024. Vol. 26. № 2. Pp. 941–960. DOI: <https://doi.org/10.1177/14614448211068530>.
5. Danet D. Cognitive security: facing cognitive operations in hybrid warfare. *Proceedings of the 22nd European Conference on Cyber Warfare and Security*. 2023. Vol. 22. Issue 1. Pp. 161–168. DOI: <https://doi.org/10.34190/eccws.22.1.1442>.
6. Danyk Y., Briggs C. Modern cognitive operations and hybrid warfare. *Journal of Strategic Security*. 2023. Vol. 16. № 1. Pp. 35–50. DOI: <https://doi.org/10.5038/1944-0472.16.1.2032>.
7. Deppe J., Schaal G. Cognitive warfare: a conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept. *Frontiers in Big Data*. 2024. Vol. 7. 1452129. DOI: <https://doi.org/10.3389/fdata.2024.1452129>.

8. Miller S. Cognitive warfare: an ethical analysis. *Ethics and Information Technology*. 2023. Vol. 25 (46). Pp. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10676-023-09717-7>.

9. Paziuk Y., Telychko K., Aristova M., Boichenko R. Decoding manipulative narratives in cognitive warfare: a case study of the Russia-Ukraine conflict. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2025. Vol. 8. 1566022. DOI: <https://doi.org/10.3389/frai.2025.1566022>.

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026